

Els darrers músics sense solfa de l'Alta Garrotxa

Tocaven d'oïda i, del que avui anomenem llenguatge musical (la solfa), només n'havien sentit a parlar. Sols o fent duet (o tercet, només en algunes ocasions especials), s'ocupaven de tota la música de la diada festiva: des del ball (el moment màxim de la vida social), fins a la cerimònia religiosa, passant per la cercavila, les sardanes i, si s'esqueia, el llevant de taula.

Text > **JOSEP GARCIA I MIRÀNGELS** (Grup de Recerca Folklòrica de la Garrotxa)
ALBERT MASSIP (Càntut)

Ens transportaven a un pas-sat no gaire llunyà, quan els paisatges s'acompanyaven de masies plenes de vida, de gent i de bestiar. I de quan l'arribada del «music» (amb tònica a la segona síl·laba) era un dels moments cabdals de la festa: una ocasió perfecta per relacionar-se i ballar al so del violí, l'acordió, el clarinet, el sac de gemecs o el flabiol.

Eren sonadors que per unes hores deixaven els matxos, les eines del camp, el taller o la barberia i, amb l'instrument a coll, anaven a peu fins als pobles, ermites o masies, tot animant aplecs, festes majors i petites, casaments o matances del porc. Portaven un peculiar repertori, que anava des de temes antics de la tradició oral fins a incorporacions modernes dels repertoris de les orquestres de ball o conjunts de la zona (La Principal de Tortellà, La Principal de Camprodon, La Principal de la Garrotxa...); també del gramòfon i, més tard, de la ràdio, el tocadiscos, els cassets i la televisió: sardanes cur-

>> *Pere Sala i Solé, en Peret Blanc de Beget (1917-1993), a Beget a inicis dels anys vuitanta del segle passat.* (Font: SERVEI D'IMATGES DE L'ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA. JOSEP MARIA MELCIÓ.)

tes i llargues, valsos, pericons, masurques, pasdobles, tangos, xotis, americanes, ranxeres... i temes del moment. Amb el desdoblament dels territoris de muntanya, l'arribada de nous mitjans de comunicació i la difusió musical de masses, es van anar reduint les ocasions de poder tocar arreu, fins que van desaparèixer pràcticament del tot.

«Un dia a l'any, els gossos de Bestracà, del Madelom de Monars, Maians o Masmitjà, del Vaquer de Talaixà o de les masies dels tocoms de Lliurona i Bassegoda, de la Vall del Bac, de Bolòs o de Salarça lladraven en una hora determinada del matí, ja ben estès el sol; la mestressa sortia a fer-los callar i, en un instant, tota la família apareixien al pas de la porta. Era l'arribada del músic, un músic de la contrada: era el dia de l'aplec» (Esteve Puigmal, *Alta Garrotxa: Aplecs i músics, i una esperança*, 1961).

A l'Alta Garrotxa són diversos els sonadors d'instruments que han deixat una empremta considerable a les noves generacions de músics que avui treballen en la recreació de materials musicals d'arrel tradicional.

ELS BLANC DE BEGET

Els Blanc van representar una autèntica nissaga de músics a l'Alta Garrotxa. Si bé el músic de més renom va ser en Pere Sala i Solé, conegut com *en Peret Blanc*, ja el seu besavi, fill de Can Blanc de Pera (Oix), feia de pastor i tocava el flabiol. El seu fill (l'avi d'en Peret) ja no es va pas accontentar amb el flabiol i prou, i va aprendre a tocar el violí. Després va ser el seu pare, l'Agustí Sala, qui va agafar el relleu familiar també amb el violí.

Agustí Sala i Expósito, *en Blanc de Beget*

Va néixer a Beget l'any 1886 i hi va morir l'any 1970. Tocava el violí i el clarinet i sembla que la seva afició era tan arrelada que fins i tot va ensenyar a tocar també la seva germana, la Maria. En sentir tocar l'Agustí Sala, el popular compositor de sardanes Josep Saderra (1883-1970) es va oferir a donar-li lliçons de solfeig. Hi va anar un temps, fent el trajecte de Beget fins a Tortellà, de quatre hores a peu. Després ho va deixar, i, amb el que sabia i amb la seva intuïció musical, va continuar tocant pel seu compte. En Josep Saderra va dedicar una sardana llarga per a violí a

>> En Salvi Pujol i Sala, d'Oix (en Salvi fill), amb el seu acordió cromàtic de teclat. (Font: GRUP DE RECERCA FOLKLÒRICA DE LA GARROTXA. FAMÍLIA PUJOL MAYÀ.)

l'Agustí Sala que ens ha arribat fins als nostres dies.

A principis del segle xx, a Beget, els Blanc havien format una orquestrina. La formaven l'Agustí Sala (pare d'en Peret), violí i clarinet; la Maria Sala (tia d'en Peret), violí i clarinet; en Joan Sala (avi d'en Peret), violí; en Joan Rigola (cosí del pare), trompeta, i en Martinet (veí del poble), violí.

Pere Sala i Solé, *en Peret de Can Blanc de Beget* (1917-1993)

En Pere Sala, *en Peret de Can Blanc de Beget* (Alta Garrotxa), ha estat un dels músics tradicionals més representatius i coneguts. De ben menut, des dels vuit anys, va aprendre del seu pare a tocar el violí i ben aviat ja van tocar plegats als aplecs i a les festes més properes. El seu ofici principal va ser el de traginer, però arrodonia el seu jornal fent de barber, pagès i sobretot de músic. A més de tocar amb el seu pare, al llarg de la seva trajectòria musical, va formar duets amb altres músics de la comarca, com en Salvi d'Oix, l'Enric de la Badosa, en Fonso de Lliurona o en Pere Fosas. A partir del contacte amb Amadeu Rosell a finals dels anys setanta del segle xx, en Peret Blanc va integrar-se també a l'orquestrina Tururut Bonaigua fins a l'any 1987. A les dècades dels vuitanta i noranta va esdevenir tot un referent en la música

tradicional catalana, ja que, durant aquells darrers anys de la seva vida, diversos músics i col·lectors de tradició oral van enregistrar, estudiar, difondre i interpretar el seu repertori: Jaume Arnella; Jordi Roura; Francesc Tomàs, *Panxito*; Artur Blasco... Segurament és un dels músics tradicionals que més empremta ha deixat a les noves generacions.

«Les sardanes que es perden definitivament, àdhuc en els racons més apartats de la comarca olotina, on han tingut el darrer recés, són les sardanes curtes. Les havíem vist ballades i sentides, d'on les recordo encara amb gust, a la Vall del Bac i al mas Colldecarre-

>> En Peret Blanc de Beget (violí) i en Salvi d'Oix (fill) a l'acordió, en un descans d'un ball, als anys seixanta del segle passat. (Font: FAMÍLIA COLLBONI SALA)

ra, de Castellar de la Muntanya, vint-i-cinc o trenta anys enrere. Els músics eren de Beget: un violí, que tocava d'òïda, sense saber de música ni de lletra, el qual en el llevant de taula, en el dinar de la festa major, feia la proesa de

tocar la Marxa Reial amb el violí i l'arquet a l'esquena, i una filla del músic, que tocava un tamborí i un instrument de vent que venia a ésser un entremig de clarinet i de tiple» (Joaquim Danés, *Pretèrits olotins*, 27 de gener de 1934).

ELS SALVI D'OIX

Jaume Pujol i Surroca, en Jaumet de Can Salvi

Va néixer a la Vall del Bac l'any 1900 i va morir a Oix l'any 1983. Violinista, barber i pagès, de jove, quan acabava la feina diària a bosc, un parell de dies a la setmana, anava a Beget a aprendre a tocar el violí, probablement amb l'Agustí Sala, el pare d'en Peret Blanc. En Jaumet de Can Salvi era també un gran cantador de repertori de cançons tradicionals.

Salvi Pujol i Sala, en Salvi d'Oix

Nascut a Oix l'any 1926, fill d'en Jaumet de Can Salvi, dels tretze als setze anys va anar a viure a Barcelona i va rebre classes de solfeig i acordió cromàtic d'un oncle músic, que tenia una orquestra i tocava el piano. A més, va aprendre l'ofici de barber. De jove, i en un breu període de temps, a començament dels anys quaranta del s. xx, va formar part de l'orquestrina de Tortellà L'Ideal, amb l'Amadeu Puntí (pare), en Joan Molí, en Josep Roura i l'Avel·lí Campsolinas, entre d'altres. Durant tota la seva trajectòria, va tocar l'acordió cromàtic de teclat. La seva darrera actuació va ser l'any 1989, a la filmació de la pel·lícula *La punyalada*, tot i que finalment no hi va aparèixer. En Salvi havia tocat a nombrosos pobles de la Garrotxa i sobretot de l'Alt Empordà, i havia recorregut grans distàncies a peu, en bicicleta o en moto i, més tard, en cotxe, per poder tocar. A les dècades dels cinquanta i seixanta del segle xx va fer nombroses actuacions amb en Peret Blanc.

Alfons Faig i Renart, en Fonso de Lliurona

Va néixer a Lliurona l'any 1905 i va morir a les Preses el 1996. Barber, carboner, pagès i músic, va viure també a Santa Coloma de Farners, Albanya i

>> En Peret Blanc de Beget (violí) i en Salvi d'Oix (fill) a l'acordió, en un descans d'un ball, als anys seixanta del segle passat.

(Font: FAMÍLIA COLLBONI SALA)

>> Alfons Faig i Renart, en Fonso de Lliurona (1905-1996). (Autoria: EUDALD PICAS)

>> Pere Anfruns i Guix, conegut també per en Pere Fosas, en Sant Bernabé o en Pere d'Olot pels llocs on va néixer i va viure. (Font: GRUP DE RECERCA FOLKLÒRICA DE LA GARROTXA. JOSEP MARIA MELCIÓ.)

les Preses. De petit es va iniciar musicalment amb un flabiol de cinc forats que va canviar per unes estampes a un company del poble. De jove, va començar a tocar l'acordió diatònic de botons de manera autodidacta i la seva primera actuació va ser als disset anys, a la festa de Sant Llorenç de Sous. Als quaranta anys va canviar l'instrument per l'acordió cromàtic de teclat. L'Alfons de Can Faló (con li deien a Lliurona) aprenia el repertori nou sobretot dels altres músics, però també del gramòfon i més tard de la ràdio, les cintes de casset i la televisió. Al llarg de la seva vida va fer duets i trios amb diversos instrumentistes, tocant sempre l'acordió, però també ocasionalment el jazz band (bateria) amb els seus cosins Martí Renart i Fonso Renart. També amb en Lloret de Sadernes; en Pere Anfruns, de Sant Bernabé; l'Eugenio, d'Olot; en Lluís Perramon, i, sobretot, en Peret Blanc.

Enric Pagès i Expósito, l'Enric de la Badosa, de la Vall del Bac

Va néixer a la Vall del Bac l'any 1916 i va morir el 1990. Tocava l'acordió cromàtic de teclat. Juntament amb els seus germans Joan (acordió) i Bartomeu (bateria), va formar l'orquestrina Los Hermanos Clotenses als anys trenta i quaranta. Va fer duet amb en Peret Blanc especialment dels anys cinquanta als setanta del segle passat.

Pere Anfruns i Guix, en Pere Fosas,

>> *En Peret Blanc de Beget i en Fonso de Lliurona.* (Font: FAMÍLIA RENAT QUINTANA)

de Gombrèn i Olot

Nascut a Gombrèn l'any 1912, era conegut com *en Sant Bernabé*, *en Pere Fosàs* o *en Pere d'Olot*. Va morir a Olot el 2001. Músic autodidacte des dels quinze anys, durant tota la seva trajectòria va tocar l'acordió cromàtic de teclat. Si bé ja es coneixien d'abans, el seu contacte amb en Peret va sorgir arran de la Trobada de Músics sense Solfa de Camprodon. Va participar amb en Peret Blanc a la filmació de les imatges a la pel·lícula *La punyalada* (1989), de Jordi Grau.

Salvador Comamala, en Salvador de Llistosellas, de la Vall de Bianya

Va néixer l'any 1914 i va morir el 1994. Pagès i acordionista del Mas Llistosellas, de la Vall de Bianya, era conegut com *en Salvador de Llistosellas*. Va començar a tocar de ben jovenet. Era un músic molt habitual a les ballades d'hostals i festes a la Vall de Bianya, la

Vall del Bac, la Manera, Oix, Sant Joan les Fonts... De jove tocava l'acordió cromàtic de botons i, més tard, també el cromàtic de teclat. Era un bon intèrpret de cançons de tradició oral, que havia après de la família, a més de tot un repertori d'himnes i cants del bàndol republicà de la Guerra Civil.

«Abans tot ho fèiem a peu. A vegades ens tiràvem fins tres i quatre hores de camí per anar a tocar en alguna festa; tocàvem fins ben entrada la nit, i llavors havíem de fer les tres o quatre hores de camí de tornada» (Teresa Planagumà, «Penúltimes notes de Beget: Entrevista amb en Blanc, en Fonso i l'Amadeu», *Gra de Fajol*, n. 2, octubre de 1980).

Sense voler-ho, amb el pas dels anys (i sobretot a partir de la dècada dels vuitanta del segle xx), alguns d'aquests músics sense solfa van esdevenir un element clau en la configuració d'un univers musical d'arrel

tradicional del nostre país. Un fet que paradoxalment coincidia amb el moment de declivi del seu repertori, que a poc a poc deixava de tenir presència en els seus ambients tradicionals i s'anava incorporant progressivament a altres espais i escenaris propers als nous de circuits emergents de música folk. Alguns d'aquells músics rurals es van adaptar d'una manera natural a les noves estètiques; d'altres, en canvi, mai van acabar-se de trobar prou a gust amb els rituals propis d'un format de concert i d'espectacle contemporani: escenaris, equips de so, microfonia, llums, públic assegut...

De tots ells, però, amb qui més i millor es troben reflectides les característiques que els defineixen, sense cap mena de dubte, és amb en Pere Sala, *en Peret Blanc*: per la identificació del personatge amb un espai geogràfic concret (Beget i l'Alta Garrotxa), per l'element nostàlgic i iconogràfic que avui encara representa, per la importància etnomusicològica del seu repertori, per la qualitat tècnica de les seves interpretacions (com ho corroboren la quantitat d'enregistraments que es tenen dels diversos col·lectors), per haver format duets amb gran quantitat d'instrumentistes tradicionals d'arreu de Catalunya (amb tot el que va comportar d'intercanvi de repertoris), per la influència que va exercir a les noves generacions de músics i col·lectors i per la gran generositat amb què va interactuar amb tots ells. Tots aquests aspectes fan d'en Peret Blanc de Beget un cas únic i singular de músic tradicional, comparable només amb altres grans músics pirinencs, com el Comare de Toloriu o el Ferrer de Tuixent.

Artur Blasco parla dels músics tradicionals com «els darrers joglars, en el sentit autèntic de la paraula». I és que la seva va ser una manera d'interpretar i viure la música en una època irreplicable, com ells mateixos: els «sense solfa».

>> *Trobada de Músics sense Solfa de Camprodon, en l'edició de 1987. Hi podem observar, d'esquerra a dreta, un músic que no hem pogut identificar, en Pere Fosàs, en Peret Blanc (dret, tocant el violí), l'Enric de la Badosa i en Fonso de Lliurona (tocant l'acordió).* (Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT AVUI.)